

SZÉPIRODALMI

FIGYELŐ.

4-ik szám.

Szerkesztői szállás,

hová a lap szellemi részét illető küldemények utasítandók : Üllői-ut és 3 pipa-utca sarkán 11-ik szám.

Megjelenik e lap csütörtökön.

Előfizetés helyben házhoz hordva, vidéken postai szétküldéssel, *félévre 5 ft. egész évre 10 ft.*

Kiadó hivatal,

hová az előfizetési pénzek s minden a lap anyagi részét illető dolgok utasítandók : Egyetem-utca 4-ik szám.

KAZINCZY NYELVÚJÍTÁSA.

III.

A nyelv Kazinczy előtt.

Nem lehet ott az ideákat tisztázgatni, hol a nyelv az ideákat összezavarja. Kazinczy.

Midőn a nyelv XVIII. századbéli állapotát akarom röviden szemléltetni, senki se várja tőlem, hogy azon nyelvtani elméletekről, grammatikai dolgozatokról vagy véleményekről szóljak, melyek ez időtájban felforgottak; mert én itt a nyelv gyakorlati használatát tartozom czéломhoz képest fejtegetni, a nyelvet úgy, a mint az az emberi szellem által irodalmi czélokra kezeltetik, a mint az az izléssel érintkezik, a mint az a nemzet ismeretkörének, érzelmeinek, izlésének kifejezése. S e czélból a dolgot kissé főntebb kell kezdenem.

A magyar nyelv az ősi hazában megfellelhetett őseink akkori műveltségének, egy pásztori vagy földművelést kezdő nép szükségének, mely nép egyébiránt, mint minden körülmény mutatja, sokféle magas eszmével, tisztult vallási nézetekkel, élénk érzéssel és jelesül kifejlett beszélési szervekkel birt. Ha visszatekintünk amaz állapotra, levonván mai nyelvkincsünkből az újabb időbeli fejleményeket, nem fogjuk ősi nyelvünket kivált erejére, tenyészhetőségére nézve szegénynek mondani. És ha levonjuk belőle a valóban számos idegen szó-töket, oly szókincs marad ott, melyet kicsinynek igenis, de értéktelennek nem mondhatunk, mert világossá lesz előttünk, hogy őseink nemcsak a körülöttök levő dolgoknak saját világnézet szerint adtak neveket; hanem az elvont dolgoknak, az ember feletti lé-

nyeknek, a földöntuli hazának is birtak sejtelmével s fogalmaival. Ez a benső irányú nyelvképzés még inkább kitetszik, ha ige-alakjainkat, ige- és névképzőinket tekintjük, melyek sok oldalu lélek-tani megkülönböztetésekre, és bölcselkedési hajlamra mutatnak.

A nyelvnek azonban ezen őskori szókincséhez, mely sok dologra nézve bővebb volt mint bármely más, a szókötésnek azon módja járult, mely más nyelveknek is, ősi állapotban, sajátuk. Ezt nevezhetnők az ősi költészet korának. Sokban hasonlitható ez a kisdetek beszédéhez, kedély-nyilatkozataiknak rövid mondataihoz, melyeken a rhythmus uralkodik. Az ily mondatok párhuzamos esésűek vagy menetelőkre nézve kevésé különbözők. Kapcsolatokra nézve kevésé változók, fordulatokra nehézkesek. Egyedül az elme legegyszerűbb szüleményeinek közlésére, az egyszerű rövid beszédű társalkodásra, a legközebb érzetek kifejezésére, — rövid tartalmas mondatok, mesék, parabolák előadására alkalmasok. A mondatkötés laza s kevésé szabatosan kifejtett. Az inversioknak kevés nyoma. Ily beszéd enlékeül bírjuk a héber irodalom költői régiségeit, bölcs mondatait, — a régi indus, perza és görög meséket. Ezekből vonhatunk némi következtést az ősi magyar nyelvre, melynek stíljára némely őszzerű példabeszédeink mutatnak vissza. Lehetett ez a nyelv

hangjaira nézve gazdagabb — hová a kettős hangzók, ajakszelletek, hehezetek mutatnak — töire nézve elég bő; de mondat-kötésre nézve egyféle és változatlan, mondata szerkezetére nézve korlátozottabb, — egy szóval a mint tisztább és eredetibb, úgy szegényebb és merevebb.

Sajnos, hogy nekünk e korból semmi emléküNK nincs, kevés számu és időre nézve nem tájékozható példabeszédeinken kívül, — holott más népek oly szerencsések, hogy nyelvöket majdnem a bölcsőtől fogva ismerik.

A mit az ősi nyelv ismertetéseül adhatunk, csak egy-két ilyféle adat :

1. A tők egyszerűbbek voltak, az ige-és névképzők kevesebbek, vagy kevésbé használtak : *áld* (megáld) *villámik* (villámlik) *vigaszt* (vigasztal) *nyóhad* (nyujtsad) *üld* (üldöz) *lehő*, *futamik*, *villámás*, *metni* (metzeni) *számítatik* (számittatik).

2. A hangzat itt-ott teljeseb vala. Így : *víoni* (víni) *ionkább* (inkább) *heit* (hit-vány) másutt rövidebb, és így a gyök erősebb : *hűn* (hive) *vön*, *tön*, *lön* és több ilyen.

3. A viszonyragok számosabbak és használatra nézve szabálytalanabbak. A régi nyelvelmékek mutatják, hogy némely rag értelme még utóbbi időkben is az önkénytől sok részben függött. Voltak oly ragok is, melyek utóbb megszűntek élni, mint : *kéd* (ként) *ént* (szerént).

4. Az összetettek gyéren lehettek : *ember* (?) *imbolyog* (ing-bolyog) *elegy* (elegyül) *ténfereg* (té-fereg, forog).

És általában az egész nyelv a hangzat ösztönszerűségétől inkább függött. A hangrendi szabály uralkodott a nyelv minden ízén. A magas és mély hangú alakulás lehetséges volt minden töre nézve, szintugy átvettre mint eredetire.

Eme nyelv-állapotra — melyet bővebben látni e kor nyelvtörténetéhez tartozik — a keresztyénség és európai újabb civilizatio hatása következik. Az eszmék szaporodnak, melyek kifejezésére vagy új szókat kell alkotnunk, vagy idegen nyelvből kölcsönöznünk; egyszersmind a mondat, az új eszmék viszonyaihoz, az újabb sokféle gondolatkapcsolathoz képest bővülni, hajlékonyabbá lenni kényszerítődik. A nyelv többféle változást szenved.

A nyelv hangjainak sokfélesége változossága múlni kezd, — a hangzaton és természeteti ösztönön, mely amazt tényezi, az észszerűség kezd uralkodni. Elvontabb kifejezések szülemenek, a lélek belterji vagy önmagára irányzott szemlélődése által előtérbe lépnek az igék különféle alakjai, képzői a cselekvésnek az alanyhoz való viszonyai szerént. Ugyanazon fogalom többféleképp lesz meghatározva az előragok és a most említett képzők által. A szók teste terjedtebbé lesz (tör—törődik—töredelmes; ért—értelem—értelmes—értelmesedik; bűn—bűnös—bűnhődik—bűnheszt.)

A ragok vonzatai főképp a latin nyelv mintájára változnak, sokfélélkévé lesznek. Átalán nyelvelmékeinkben a latin nyelv lesz uralkodó a rag- vagy eset-használatra, szórendre, szóképzésre nézve. E szerént alakulnak meg mondataink kapcsolatai, kötszöink, inversióink. Még szóalakjaink is vannak, melyek a latinból vétetteknek látszanak. Igemódjaink használatát maig is a latinosság nyügözi s tartja zavarban. — Csak kivételesek nyelvelmékeink közül azok, melyek a latinosságtól részben mentek.

A XVI. század előtt s főképp ebben már ébred a nemzeti öntudat és mutatkozik a nyelven. Többféle hatás által kezd a nyelv bővülni; a vallási tanulmányok mellé másneműek is járulnak, s maguk ama dolgok is sokféle segédtanokkal csatlakoznak : történettel, logicával, bölcsészettel. Felébrednek a klasszikai tanulmányok is. Mozgalmas élet támad künn és benn, az álladalomban és a lelkekben. E miatt az irodalom is felvirágzott. Az irány és nyelv magas fokra művelődött.

A XVII. század nyelvében, irányában oly eredetiséget, hajlékonyságot, tömötséget lelünk, melyet csak eredeti s nagy műveltségü férfiak működése okozhat, — olyat a külföldi legjobb művei mellé tétethetett.

E polczról a XVIII. század alászállott. Lelketlen utánzás, a nyelv használata körüli bátortalanság, a nyelv tovább képzésének fenakadása, hosszadalmas stíl, mely mindig a gondolkodás korlátozottságát, a művészi lélek hiányát jelenti : ezek voltak e század jellemzői. A francia nagy műveltség kora XIV. Lajos alatt nagy szellemeket, dicső

remekeket állított elő, s magasztos prózát és legalább magas nyelven szólott költészetet teremtett. Némethonban beállt *Klopstock* és *Winkelmann* kora. Nemzetünk java vagy jelese ismeretes volt amaz elsövel, annak eszméivel, nyelvével, — némelyek érezték a nyelv ujhodásának szükségét is: de a kútfő, melyből ezen ujlás fakadt volna, úgy lát-szik, berekedt, — a fogékonyság a külföldi nagy példákra megszűnt, teremtő lélek nem találkozott. A fordítmányok levonták ama remekeket saját állapotunk sekélyébe, — vagy választották közülök azokat, melyeket át lehetett tenni nagy erőlködés és minden haszon nélkül.

E miatt lett nyelvünk ez időben :

szókincsére nézve szegény

irályi használatára nézve merő és nehezen kezelhető.

E két dolgot kell közelebről megtekintenünk, bővebben kifejtenuk. Mert célunk a nyelvujítás nagy munkáját, melyet a magyar szellem a XIX. század elején *Kazinczy* és társai által létesített, méltányolni s hasznosítani.

Előre kell bocsátanom, hogy a magyar nyelv szókincsének akkori elégtelenségét korán sem szógyökeinek kicsiny számában, vagy képzőinek vagy képzésmódjai alkalmatlan rendszerének hajlíthatatlan jellemében kell keresnünk. Van nyelv, melyet olyannak tarthatni. A sémi nyelvek némely fajáról azt állítják, hogy az a XIX. század prózájának, a műveltebb kor eposzának vagy drámájának meg nem felelt volna, ha a nyugoti művelődés szellője egész maig fejlesztí is. De a magyart a következés nem ilyenek tanusítja. Tisztább ma annak szókincse, szabatosabb tudományi alkalmazása, mint bármely európai művelt nemzet saját nyelvétől kívánni merné. De a XVIII. században szegény volt

I. tudományos műszók tekintetében. Még a bölcsészet legelemibb kifejezésének a legközebb erkölcsi fogalmak elnevezéseinek is hijával vala. Így : *erény* (virtus) *érdek* (interesse) *lény*, *lényeg* (esse, Wesen) *tárgy* (objectum) *alany* (subjectum) *méltányosság* (aequitas) önzés, önző, önállás, önkormányzás, bölcsészet stb.

A matematikai, physikai és természetrajzi dolgok körünktől távolabb esnek; azon-

ban itt is a legelemiebb tárgyak nevein kívül minden más mű-név idegen volt. (Térfelület, terület, térfogat, kör, hatvány, gyök, szorzat, összeg stb.)

A törvény és közigazgatás nyelvéről többet kell mondanunk. A magyar törvénykezési és állam-kormányzási rendszer eredetileg magyar alapon fejlett ki. Nem mondom, hogy idegen ágak is nem oltattak állami életünk fájába a német hűbéri rendszerből, de lényegére nézve magyar volt. És mégis a latin nyelv bitor hatalma alatt e részben is szűk lett. Voltak szavaink, melyeket latin végzettel átvettünk törvénykönyvünkbe : *bírság* (birsagium) *jobbágy* (jobbaggio) *hajdú* (hajdo), — voltak ősi tiszta magyar törvényi szavaink : *ország*, *nádor*, *igtat*, *tárnok* és *tár*, *alperes*, *szék* stb. : de legtöbb közigazgatási és jogi fogalmakra nem volt szavunk. Minden tartózkodás és önvádás nélkül használták atyáink a *jus*, *dékrétom*, *regnál*, *statutzio*, *donátzio*, *fiskus*, *szuccesszió*, s száz más ily szót. Ebből aztán előállott ama kevert nyelvezet, melyet, ha nem egyedül is — mivel Shakespearenál, Dickensnél is találjuk mását — de legméltóbban a magyar komikai költészet használt fel tényezőül. Legméltóbban mondám; mert hova jutott nyelvérzékünk, nyelvalakítási képességünk, csodálhatni. A mely nép egykor oly hatalommal és erővel magyarította a külföldi neveket, köz és tulajdonneveket, leütvén azokról a külföldi végződés- vagy hangzat minden kiálló élet, úgy hogy lett Eugén(ius)ból : *Jenő*, *Claudius*ból : *Kolos*, *Aurelius*ból : *Oros*, *Hadrianus*ból : *Adorján*, *püspök* episcopusból, — *esperes* presbyterből stb, annak most műveltjei az átvett szón változtatni s általában a szóképzést más-kép eszközölni nem bírták, mint ragozás által. Belül a tők vagy gyökök magva, zöme, tenyészni, élni megszűnt a művelő szellem hijánya miatt. — Mint a ki csak veszi az új meg új földet; de egyiket sem mivelvén, szegény marad.

Legjobban el volt műszavakkal látva a theologia, már a keresztyénség kezdetétől fogva leghatalmasabban pártoltatva és műveltetve. Ennek körében tűnik ki a magyar nyelv képezhetősége s a magyar szellem egykori nyelvkepző ereje. Csak néhány példát hozok fel; nyelvemlékeink minden előtt tár-

vák. Igy : sz. *háromság* (trinitás) *üdv*, *üdvözítő*, *üdvöz*, *üdvözleni*, *üdvözült*, *üdvösség*, — természeti, kijelentett *vallás* (e szóval nem sikeresen küzdött még eddig a nyelv-szellem; a *vallás* = *confessio* (?) nem fejezi ki a kellő bensőséget, egély az *égtől* = *levegő*, nem méltó nevezet) *eset* (lapsus), *eredendő bűn* (peccatum originale) *megigazulás*, *megváltás*, *kereszt*, *keresztség*, *menny* (nem : ég) *pokol* (szláv eredetű) *megüresítés* (xinanitio). — Számos az átalakított idegen szó is : *paradicsom*, *malaszt* (a H. Beszédben még átalakítatlan) *nyavalya* (nyelvelméleinkben : nevola) *sakramentom*, *püspök*, *bérmálás* (firmeln) *angaria* (perzsából vett görög szó) *oltár*, *sekrestye*, *kehely* (calix). — Ezekhez a XVIII. század egy műsót sem tett, hanem körülírásokkal, összetételekkel pótolta, a mint lehetett, a hiányokat.

A társalkodási vagy fensőbb körű köznelv, mely egyrészt a tudományokból táplálkozik, másrészt az aesthetika hatása alatt áll, igen vegyült, mondhatnám kevert vala. A *szép* és *rút* fogalmi s nevezetei ősiek; de már a *tréfa*, *dévaj* szók idegenek, noha saját *pajkos*, *csintalan*, *bohó*, *furcsa* szavaink is használhatók, alakíthatók valának. A *génie*, *talentom*, *muzsika*, *vers*, *rhythmus*, *poeta*, *poesis* és egyéb műszavak kirivón idegenek. A *kellemetes*, *rettenetes*, *irtóztatós* aesthetikai műszavaknak hosszasok. — Igy volt más körben is. *Idea*, *idealis*, *principium*, *maxima*, *sentencia*, *fundamentum*, *status*, *família*, *titulus*, *rang*, *planum*, *regula*, *dáma*, *princz* költői művekben is egymást érték. Még a köznép beszéde is ilyen volt. Csak az adás vevés maga idegen műszókkal járt : *drága*, *ár**, *materia*, *portéka*, *licitál* stb. A mester-ségbeli műszavakat nem is említem. Ezekre nézve még mai idők is alig létesíthetett valamit.

Elég lesz ennyi a tudományos nyelvünk akkori szegénységének s tisztátlanságának szemléltetésére. Tiszta nyelv egy sincs; de a mely tiszta lehet lényegére nézve, miért nem vala az? A kevert nyelv mindig törpe, a nyelv elemein uralkodni nem tudó szellemnek, hibás nyelvérzetnek eredménye, hibás

izlést tanusít és tényez, azonban átmenetül is szolgál a nemzeti szellem érzékenységének és így lassanként a nemzet szellemi önállóságának elvesztésére; ezért nálunk a purismusnak állandónak örökösnek kell lennie; de a purismust úgy értenünk, hogy a fogalmakat, eszméket, a tudományt kell teljesen fel-fogva elsajátítanunk és úgy annak részleteire szavakat alkotnunk. Különbén a szók körüli purizálás nem sikerül; de a szellem, mely magát magyarul ki nem fejezheti, idegenül fog gondolkozni és beszélni is, — s beáll a XVIII. század és újra kimondatik a halálítélet a nyelvre. De erről alább tüzetesen, most áttérek

II az *irály fogvatkozásaira*. Művelt nyelv tulajdona a rövidség; a gondolattartalommal arányos szó- vagy mondattejedtség. Mert a fontosabb dolog-fogalmak, az elmét tartósabban foglalkodtatván, hosszabb hangbeli kifejezést, huzamosb hangterjedelmet kívánnak vagy engednek meg. Oly elemi tétele ez a gondolkodásnak és nyelvalkulásnak, melyet minden nyelv alkata tanusít. Ha egyszerű és kötszónk, mely az egymás mellé sorolt mondatok legegyszerűbb kapcsolatát, valami logikai fordulat és értékes mozzanat nélküli viszonyát fejezi ki, — ha, mondom, e kötszó három négy taggal fejeztetnek ki, természetellenesnek mondanók. Ilyképen volnánk a már fontosabb *de* (ellenkezés) vagy *mert* kötszóinkkal is; melyek azonban, mivel nevezetesb viszonyt fejeznek ki, hosszabb synonymokkal is cseréltetnek tel. Ez a rövidség szüksége, mely az újabb nyelvekben az accentus segítségével oly hatalmasá lett, azt okozta azokban, hogy a rágok kikerültetnek vagy lekopnak, a tök egytaguság felé módosulnak, általában a nyelv hosszabb alakjai apróbb elemekre oszlanak Ezt a külföldi nyelvölcsészek úgy adják elő, hogy az értelmi vagy szellemi fensőbb fokra fejlődés, vagy a az értelmiség uralkodik a nyelv anyagán vagy hangfélén és kisebb vagy szabadabb mozgású hangöszleteket alkot. Mintha a tevékenyebb elmének több dolga volna, mintsem hosszas kifejezéseken időzne, s vontatott szók — huzamos szóttesteken haladhatna elő.

*) Vajon nem az *ér* párhuzamos főneve az *ár*? Szerk.

(Folytatjuk.)

IMRE SÁNDOR.

BELIROLDALOM.

EREDETI NÉPMESÉK. Összegejtötte Merényi László. I. II-ik kötet. Pest, 1861. Kiadja Heckenast Gusztáv. (Vége.)

Nem czélunk itten megkísérteni összes népmeséink osztályzását. Erre nézve szükséges volna a népmesék minél teljesebb gyűjteményét birni; holott ez újabb gyűjtések is meggyőz, hogy a népi elbeszélések gazdag bányája még koránt sincs kikapnázva. Magam is emlékszem nem csak egyes mesékre, hanem fajtákra is (genre), melyek eddigelé ösmeretlenek az irodalomban. Így fülemben hangzik egy valóságos *allegoria*, melyet Gyulai is, versben kidolgozva, lapunk számára beküldött: miszerint két testvér, az Igazság és Hamisság utra indulván, egyenlő számú pogácsát kapnak anyjoktól, s miután az Igazság pogácsait előbb közösen megették, a Hamisság csak oly feltétellel ad egyet-egyet testvéreinek, ha mindig egy tagját, elébb kezeit, aztán lábait stb. le hagyja vágni. De kár, hogy Gyulai kidolgozásában hiányzik a költői igazságtétel, mi, ugy emlékszem, a Hamisság büntetésében s abban áll, hogy a keze-lábától, szemétől megfosztott Igazság addig görög, hogy egy pernyés gödörbe esik, hol csudaerő által visszanyeri tagjait s még épebb, szebb lesz, mint azelőtt. A Hamisság büntetésének részleteire nem emlékszem. Így a *dajka*-szobából hangzó *álatmesén* kívül, melyben nemcsak állatok, hanem péld. tojás, varrótú stb. is szerepelnek, s minő a szintén Gyulai által versbe foglalt „Tyúk és farkasverem” — egy sajátzerű fajtáját tudom az álatmesének, a milyen például ez is: „A szarkát, mely tudomás szerint ügyes fészekcsináló, kérte a gilicze, tanítná meg őt fészket rakni. A szarka rálett szivesen, de munka közben sem tudván befogni a száját, egyre ezt hajtotta: „csak így, csak úgy! csak, így csak úgy!” A gilicze sem akarván szótalan ülni, a maga bűgő hangján beleszólt: „túdom! túdom!” Erre a szarka megboszankodván, félbehagyta a munkát: „ha tudod, hát csinálnál!” Azért van, hogy a gilicze fészke csak darab, a szarkához képest.” Jellemző e mesében az eredeti magyar inventio, miután épen nyelvünk *hangutánzó* szavain alapúl.

Visszatérve Merényihez, nem hagyhatjuk említés nélkül, hogy *néptalányokat* is gyűjt (I. 2071.). A talányok a nép ajkán is ritkán forognak teljesebben prózai alakban. Néha rímelnék, de többnyire nem rím, hanem a szavak és mondatok rhythmicus berendezése, hangutánzás, alliteratio, s egyébb ily eszközei a primitív népköltészetnek, az, a mi őket megkülönbözteti a mindennapi beszédétől. Mi a gyűjtői jelességet a talányokra nézve abban látjuk,

ha mennél tisztábban fel tudja keresni és megtartja ezen rhythmusos formát, nem abban, ha maga neki áll és versbe szedi a néptalányt. Sajnáljuk, hogy Merényi többnyire az utóbbi módon járt el. Vannak ugyan talányai közt eredeti népversezetek is, mint a *vereshagymáról*:

Kerek, mint az alma
Piros, mint a rózsza,
Rétes, de nem béles,
Ettem (belőle), de nem édes;

de már az olyan, mint a *harmatról* szóló (XVI.) magán viseli a szószaporító sütögetés jeleit:

Mondj nekem oly vizet —
Ha felelni mernél —
A melyik szelesebb
Mélységes tengernél;
Mégis, ha bele mégysz
Alig ér bokáig.
Mondjad hát, ne törjed
Az eszed sokáig.

Vagy a III. sz. *rejtett szó* (betűs talány), a XII. számú (Déliab) lehelli-e a népiesség zamatját? vagy e periodicus szerkezetű, a *ködről* (IV.):

Mondd meg fiú, hogy hívják —
Mint e mesében írják —
Azt a nagy szemfedelelet,
Mely ki- s betakarva volt
Haldokló anyánk felett?

A XIX. számú, gyertyát jelentő *találós-mese*, mely a gyűjteményben így hangzik:

Amott egy fa,
Ága nélkül,
Rászállt madár
Szárnya nélkül;
Mind megette
Szája nélkül,

előttem és tán sokak előtt ily alakban ismeretes

Egy fa felnőtt ága nélkül,
Egy madár rászállt szárnya nélkül.
Meg is ette szája nélkül,

és ez rhythmusibb alak a népnél, mely nem a *szótagot* számolja és nem sít a verset. Az egész trochaeusi lendületű: de nem csupán ez adja rhythmusát. Párhuzamosan felelnek meg egymásnak a „felnőtt” „rászállt” — „ette” spondaicus igék, az „ága,” „szárnya” „szája” nevek és a három: „nélkül” praepositio. Am hallgassa Merényi a néptől, nem így tagolja-e kimondásban, hangsúlylyal emelgetve ki a sor izeit, — az „egy madár”-t pedig dactylusnak ejtve:

Egy fa	felnőtt	ága	nélkül,
Egy madár	rászállt	szárnya	nélkül,
Meg is	ette	szája	nélkül.

Daczára gyűjtünk nagy jártasságának a népnyelvben, oly eseteket is lehetne felhozni munká-

jából, midőn a népi szólásmódot ferdén alkalmazza. Nem bibelődöm apróságokkal, mint „*idő után kántálni*“ (= ünnep után) „*sok lúd farkast* (disznót) *győz*“ — vagy midőn csekélységre (annak bizonyítására, hogy Kilinkó egy csep bort sem ivott) használja e népi erősítést: „*isten bizony! oly igaz, mint ha saját két szemökkel látták volna kegyelmetek*“ — melyet a nép hitelt felülmúló dolgokra szokott mondani: — csak azt jegyzem meg, hogy e kifejezést: *az egyszeri ember* egy egész mesén keresztül fonákul emlegeti. Az *egyszeri* ember így s így járt: ez annyit tesz a nép nyelvén: „*volt egyszer* egy ember, *ki* így s így járt. De gyűjtő (Kilinkóban: I. 132.) állandó praedicatum helyett él az *egyszeri* melléknévvel: „*az egyszeri embernek* arra kell jőni — hogy az egyszeri ember arrafelé terelgette a két juhot — az egyszeri ember is hirtelen odaszaladt — mi baj? kérdi az egyszeri ember — az egysz. ember átvette az ökörfarkot.“ Szint' ily ferdén alkalmazva találjuk az *egyszeri* embert a Terhes asszony cz. mesében (II. 199 l.), hol azon embert, kitől már megmondta, hogy a terhes asszony férje, folyvást „*egyszeri ember*“ néven emlegeti. Am figyelje meg jobban a népi szójarást, meg fog győződ-

ni, hogy e szó nem lehet állandó epithetonja annak, kiről beszélünk, hanem határozatlan *főlemelése* annak, a kit megnevezni nem tudunk vagy nem akarunk.

Mind ezzel a szorgalmas és — bátran hozzátehetjük, — tehetséges gyűjtőt nem el akartuk kedvetleníteni vállalatától. Csupán ki kelle jellőnünk az utat, melyen haladva nagyobb szolgálatot tesz irodalmunknak, mint ha írói viszketegetől hajtva az által kívánna *bravourt* csinálni, hogy a népmeséket idegen czifrával ékesgeti, vagy *forcirozza* az előadási modort. Ha azt akarja hogy művére, mint hiteles, nagy értékű gyűjtelekre, évek multával is bátran hivatkozzék az irodalom: le kell mondania a novella-író dicsőségéről, le arról, hogy a mesék bizonyos részét ön phantasiája szüleményének mondhasa; be kell érnie a népi előadás egyszerű bájaival, keresetlen talpraesettségével. Ezt visszaadni hatalmában van; s ezért foglalkoztunk szives-örömet munkájával. A közönség pedig, oly meleg pártolás által, minőt népmeséink összegyűjtésének fontossága érdemel, nyujtson eszközöket a még fiatal gyűjtőnek, hogy folytathassa derék vállalatát, melynek első zsengéje is már annyi élvezetessel kínálkozik. A.

K Ü L I R O D A L O M.

TÖRTÉNELMI NÉPDALOK a jelenkori görögöknél. (Folytatás.)

I.

Adrinápol földulása.

Oláhhazában csattogány
És nyugaton madárcák
Későn zokognak és korán
S még délben is zokognak.
Mert Adrinápol végsapás
Sujtá; csak ezt siratják.
Az évnek három ünnepét
Ott a pogány földulta:
Karácson fényletét, virág-
Vasárnap szent barkáját,
Husvétnak is üdvözetét:
„Krisztus Urunk föltámadt.“

Adrinápol Amurat pusztitá el 1361-ben. Ezen időtájban keletkezék tehát a főnebbi népdal, melyet leginkább Kréta szigetén szoktak énekelni. — Husvét vasárnapján így üdvözlik egymást a görögök: „Krisztus föltámadt“ (*Χριστός ανέστη*), mire a megszólított válaszol: „Valóban föltámadt“ (*ἀληθῶς ανέστη*).

A népdalok többnyire politikus versekben

vannak írva, azaz, tizenöt szótagból álló szökökben, noha más mértékű lábak is fordulhatnak elő. De elkerülhetlenül szükséges, hogy a politikus versnek a nyolczadik szótagon metszete legyen, vagy is, ama taggal be kell végződnie a szónak. Azért lehet minden politikus verset két részre osztani, melynek egyike nyolcz, másika hét szótagból áll. S ezt véghez is vittem a jelen népdalokban, mivel közönségünk nem szokott tizenöt szótagu versekhez. Természetes, hogy ezáltal semmit sem változtattam az eredetben.

Hogy a jelenkori görögök nem quantitálva, hanem hangsúlyozva (accentuálva) verselnek, s hogy a hajdani görögök népdalaiban is egyedül a hangsúly uralkodott, nem pedig a hangmennyiség, azt tüzetesen tárgyaltam a *Magyar Nyelvészet* 1861-ik évi 4-ik füzetében „Vörösmarty Szózata görögül, és adalék a görög vers történetéhez“ című dolgozatomban.

II.

Konstantinápoly bevétele.

Elfoglalák a várost és
Bevették Szalonikát.
Elfoglalák Szent-Zsófiát
S együtt a nagy kolostort.

Volt rajta harmincz csengetyű,
 Volt hatvankét harangja.
 Minden harangnak papja volt,
 Szolgája minden papnak.
 Midőn kivitték a világ
 Királyát, a Szentséget,
 Egy égi hang hozzájok ér
 Az angyalok ajkáról:
 „Ne énekeljete, hanem
 Letéve a Szentséget,
 Üzenjete Frankhonba, hogy
 Csak jöjenek s vigyék el.
 Vigyék magukkal az arany
 Keresztet s Szent-írást is,
 Szintugy a szent oltárt, nehogy
 Fertőztetésre jusson.“
 A mint a Boldog-Asszony ezt
 Hallá, sir minden képe.
 „Lassan, te Boldog-Asszonyom!
 Ne sirj, könyet ne hullass.
 Ha évek mulnak és idők,
 Ismét ez majd tied lesz.“

Az előbbi után ez a legrégebb történeti népdal s valószínű, hogy mindjárt Konstantinápoly bevétele után keletkezett. — Az utolsó verspárban kifejezett jóslatra még most is sokat építenek a görögök.

III.

Bukoválasz.

Mi lárma ez, mely most ered,
 S mi zajnak nagy dörgése?
 Sok puskatüzelés esik
 S mennydörg a hegytetőkön.
 Nem menyegzőre lőnek-e
 S másféle ünnepélyre?
 Sem menyegzőre lőnek, sem
 Másféle ünnepélyre.
 Hős Bukoválasz harcban áll
 Nyolcz vagy kilencz ezerrel ¹⁾.
 És Bukoválasz hangosan
 Magas hegyről kiálta:
 „Fiúk! a harcznak vessetek
 Véget s a tüzelésnek.
 Hadd szálljon így a por alá
 S számláljuk meg a serget.“ —
 Háromszor olvas a török
 És kétezer hiányzik.
 Számlálnak a hellének is,
 S csak hetvenen hibáznak.

Ugyan ezen tárgyat más népdal is adja elő azon különbséggel, hogy Bukoválasz 1715-ben ezerötszáz török ellen harczolván, a csata után

ötszázal voltak kevesebben a törökök, Bukoválasz embereiből pedig csak hárman hiányoztak, s ezek közül is az egyik vízért volt, a másik kenyérért, s a harmadik őrt állt. — A dal hazája Epirus és Thessalia.

IV.

Sztathász Iván.

Sötét hajócska indula
 Kasszandra tájékára,
 Melynek az ég volt zászlaja
 S felhő a vitorlája.
 Előtte gyorshajó halad
 S lobog vörös szín rajta.
 „Huzd a vitorlát össze (mond)
 És dobd le a vitorlát.“
 „Nem húzom össze én bizony,
 Nem is fogom ledobni.
 Ne nézz menyasszonyt bennem, a
 Ki néked szótfogadjak.
 Iván vagyok, Sztathász fia,
 És Bukoválasz vője.
 Legények! a horgonykötőt
 Vessétek a naszádra;
 Kedvem, török vért ontani,
 Hogy faljanak a varjak.“ —
 Forgatja a török ide
 S tova a gyors naszádot.
 Iván repüle legelől,
 Iván kiment az első.
 Jobbjában a puskája van,
 Kardját fogával tartja.
 Folynak a vér patakjai,
 A tengerár piroslik.
 Alláh! Alláh! kiáltanak
 A turkok s meghajolnak.

A szövegben előforduló Kasszandra mezőváros Macedóniában, a régi Potidaea. Hősünk 1750 és 1760 között jeleskedett a törökök ellen. — A dal hazája Thessalia.

V.

Andrútzosz.

Kinek az anyja szomorog?
 Kinek az anyja sir, rí?
 Andrútzosz anyja szomorog,
 Andrútzosz anyja sir, rí.
 Hegyekkel házsártoskodik,
 Kövekkel megdobálja.
 Tí Egriposznak bércei,
 Kióna hegytetői,
 Hegylánczolat Liákúra,
 Mely búba vagy merülve,
 És tí Dadinak lányai,
 Gyászt hordjon a ruhátok.
 Andrútzosz ostromzár alatt
 Vagyon a nagy zárdában.

¹⁾ 8-9000 török ellen

Tíz s két nap óta harcztot üz,
 Tíz s két nap-éjjel óta.
 Egripből hoznak üteget
 És ágyukat Athénből,
 Hogy összelődözzék s tegyék
 Rommá a nagy monostort.
 Andrútzosz jól eszik s iszik
 És megpödörve baszját
 A csauszt hivatja el, kivel
 Tanácskozik titokban.
 „Csausz! rendre oszd a kenyeret,
 Készítsd el ételünket,
 Mert támadóra indulunk,
 Innen kitörni célunk.“
 Rohanva, szidva a török
 Elébe elmenének.
 Basákat élve fognak el
 És beyeket halottan.
 Andrútzosz erre fölkiált,
 Kardjával a kezében :
 „Itt a dicső Andrútzosz, itt
 A nagyhirű Andrútzosz.
 Jól ismer engem a nagyur,
 Ismernek a világon.
 És ismer engem Trikerá,
 Mert én borítám lángba.“

Egriposz, másképp Negroponte, mezőváros Euboéában a régi Chalcis mellett. — Liákura a Parnassus. — Dadi vagy Dadion falu Boeotiában, a hajdani Drymaea. — Csausz, élelmezési tiszt, török nyelven. — Trikerá mező város a pagasaei öbölnél. — Andrútzosz 1786-ban vitte véghez a megénekelte tettet. — A dal hazája Livádia.

VI.

Sztergiosz.

Habár török lett a vidék
 S birják az Arbaníták,
 Éltét megörzi Sztergiosz,
 Fitymálja a basákat.
 A meddig hó van bérczeken
 És a mezők virulnak,
 S hegyekből hús forrás fakad,
 Nem hódolnak töröknek.
 Megyünk keresni rejteket,
 Hol farkasok tanyáznak,
 Odvakba, bércztetőkre, meg
 Dombokra és sziklákra.
 Falyakban szolganép lakik
 És hódol a töröknek.
 Nekünk a pusztaság falunk
 S hegytorkolat vadonja.
 Vadállatokkal jobban élsz,
 Mint a török fajával.

Sztergiosz 1783-ban vitézkedett a törökök ellen. — A dal hazája Thessalia.

VII.

Liákosz felesége.

Miféle baj érhetne csak
 Liákosz feleségét?
 Öt Arbanita tartja őt
 S tizen faggatva kérdik :
 „Liákoszné, ugyan miért
 Nem mégysz törökhez nőül?“ —
 „Inkább kívánom látni, hogy
 A földet vérem mossa,
 Semhogy török száj bármikor
 Szememre csókot nyomjon.“ —
 Liákosz egy magas hegyen
 Áll s megpillantja őtet.
 Közel van a Bogár lova,
 Melyhez titokban szóla :
 „Képes vagy, óh Bogár, tudod
 Megmentni az urnódet?“ —
 „Tudom biz én, uram, tudom
 Megmentni az urnómet.
 Csak több legyen majd abrakom,
 Én végig átiramlom.“ —
 És elrohan s megmenti őt
 S Ljákosz lakába hozza.

VIII.

Liákosz halála.

Téged, Liákosz, Agrapha,
 Fák s források siratnak.
 Téged sirat tápgyermeked,
 Siratnak pallikárok.
 Nem mondtam egy, három s talán
 Öt izben is Liákosz :
 Urald, Liákosz, a basát
 És hódolj a Vizirnek?
 „Meddig Liákosz él, basát
 Nem ismer el urának.
 Ljákosz basája csak a kard,
 Vizire csak a puska.“ —
 De leskelődtek ellene
 Az árokban sokáig;
 S midőn Liákosz szomjasan
 Megy karddal a kezében
 S lehajlik, hogy vizet igyék,
 Mely szomját csillapítsa,
 Három golyót egymásután
 Három puskából lőnek.
 Egy a gerinczen furja át,
 A másik a lágyékon,
 A harmadik legvészesebb
 Mivel szívét találta.
 Szájába feltódult a vér,
 Halálhab az ajkára;
 S a nyelve halkan, édesen
 Gagygogva így beszéle :
 „Hol vagy szívemnek gyermeke?
 Hol vagytok pallikárok?“

Itt az arany, vegyétek el
 S ruhámnak ékességit;
 Vegyétek el szablyámat is,
 Mely hirneves fölötte.
 Vágjátok le a fejemet,
 Nehogy a tar le vágja
 És a basához elvigye
 S feltűzze a szobában.
 Látják s örülnek ellenim
 S búsulnak a barátim.

Anyám is azt meglátja majd
 S meghal bizony bujában.“

Tápgyermeknek hiják a görögök a fogadott fiut. — Pallikároknak nevezték a hősöknek fiatal harcztársait, a régi *πάλλαξ, πάλλης*-tól. — Liákosz nevezetessé lett a törökök elleni harczai által 1800 és 1804 között. — A dal hazája, valamint az előbbié is, Thessalia.

TÉLFY JÁNOS.

(Folytatjuk.)

T Á R C Z A.

K É S Ő S Z Á M V E T É S.

Fedi a rideg göröngy sok drága holtam;
 Vert, a kit szerettem,
 Átok rabja lettem —
 S a világot mosolyogni megtanultam.

Néha egy-egy kósza mámor még elámit;
 Lankadt szívem éled,
 Jobb időt remélek —
 S lopva visszanez felém a távozó hit.

Néha lelke, felderül a lány szemétől,
 Mint az óceánnak
 Tört tükrén ragyognak
 A habok, h'a nap kiszáll az ősz ködéből.

Ámde, mint az óceán titkát ha látod:
 Ugy szívem mélyére
 Messze eltemetve,
 Romba dőlve látsz egy elsüllyedt világot!

ZILAHY KÁROLY.

EGY SZEGÉNY ASSZONY TÖRTÉNETE.

III.

Az udvarnál meg volt már ásva a királyné sírja.

Minden zugában az Earltonhousei királyi palotának beszéltek a magas asszony szegényéről. Komoly diplomaták, a Bathrend redögazdag köpenyével vállaikon arról értekeztek a titkos tanácsteremben, szőtték, fonták a szemfödelet, a mivel úgy betakarhassák a halottat, hogy annak még orczapírulása se lássék. Az előszobában várakozó udvaroncok élceket gyártottak a magas hölgyre; tudván hogy egy sikerült élcz, mely eljut IV. György fülébe, megalapíthatja a szerző szerencsését. Az udvarhölgyek pipere asztalainál Bartolomeo kalandjait szaporiták végtelen változatokban s szerencsés udvarló volt, ki hölgyek számára egy silhouettjét megszerezhetette a hirhett kalandornak. Vén hivatalnokok keresték a pandectákban az idevonatkozó törvény-

cikkeket, a mik szerint a királynét el fogják ítélni; bizonyosan a vihánczó inas sereg is e tréfák felett nevet a lépcsőkön, sőt a két borotvált, ránczos képű vén hors garde a kapu előtt, az is a királyné sorsáról dörmög s számít a szerencsére, hogy egy nevezetes napon tán épen ő lesz az a választott, ki a feketével bevont szekeret kísérni fogja addig a veressel bevont állványig, a melyről Gray Johanna királyné vére olyan szépen csorgott le köröskörül. S ha egy elkészt kóbor gavallér éjjel az utczán dalolva megy végig, Goddam, ha ez nem így végződik: „*este a nap melegét.*“

És senki, senki sem érez részvétet az üldözött hölgy iránt?

Nincs Angliában senki, a ki érzene, hogy ez egy irtóztató, földalatti cselszövény; a mely nagyobb szegény arra, a ki a tört vetette, mint arra, a ki elesett benne; hogy

szégyen gyalázat az, mikor ennyi böcs, nagyhatalmu ur egy gyöngé, senkit nem bántó asszony ellen összeesküszik, mikor a leghatalmasabb nemzet kormányfőrfiai azt a mindenüve elható befolyást, mely nekik azért adatott, hogy az angol névnek tiszteletet szerezzenek a kerek földtekén, arra használják föl, hogy egy szegény asszonyt kémeikkel kísértessenek egyik égsarktól a másikig, s mindenütt a hová lép, a királyi udvarok küszöbétől a puszták sátoráig, kísértetet, csábot idézzenek gondtalan szíve fölé; mikor a protestans Anglia kormányfőrfiai túltesznek a spanyol inquisition?

Nem lázad föl e gondolatra semmi szív a ködök szigetén?

Ah—bah! gondolják a magas urak; a peerek házán túl nincsen világ. A nagy szörnyeteg, a nép, a mob, a canaille, alszik és talán álmodik is, de nem cselekszik.

De hátha feltalálna ébredni!?

* * *

Legutolsó volt minden angolnő között maga a királyné, ki a rossz hirt, mely elterjedt fölöle a hármass királyságban, megtudta.

A mint ezt az udvari cselszövény szerint tudatták vele, gondoskodtak arról is, hogy a királynét roppant pénzösszeg birtokába helyezték.

Igy számítottak: a nehéz vádakkal terhelt nő meg fog rettenni: előtte áll a nagy szabad világ; mögötte a sötét Tower, feje fölött a bárd; — el fog futni a világba, megelégszik azzal, hogy boldog nő legyen, boldogtalan királynő helyett, s hogy fejét megmentse, el fogja ejteni a koronát.

Akkor aztán in contumaciam elítélhetik a férj ágyától, asztalától és trónjától, IV. György más nőt fog vehetni, a kit a mostani politikai constellációk jobban ajánlanak. Hiszen csak ez volt a cél, a mért a másikat, az utban levőt, fel kelle áldozni.

Oh mi rosszul ismerték a női sziveket.

Karolina királyné e vádak hírére rögtön elbocsátá minden kíséretét s egyedül indult neki, hogy visszatérjen — Angliába.

Franciaországban St. Omerbe jutva egy londoni barátja Wood alderman várt reá, ki megtudva a királynő szándokát, le akarta őt beszélni az Angliába visszatéréséről. A nagy-hírű Brougham, a királynő ügynöke, tu-

dosítá őt, hogy a király évenként fél millió jövedelmet biztosít számára, ha Angliába vissza nem tér, s a koronáról lemond.

A koronáról? talán; de jó híreről? Hogy egy nő, egy királynő mondjon le jó híreről, engedje magát három országon keresztül gunyra emlegetni; tehetné-e azt évenként félmillióért?

— Vissza fogok térni! felelt azoknak a kik pénzzel kecsegteték.

Azután fenyegették VIII. Henrik nejének véres emlékével.

— Vissza fogok térni.

A hogy nők szokták, — a kik, mellesleg mondva, nagy hadvezéri adományokkal szoktak bírni; a királyné sokkal hamarabb, mint várták tőle, határozá magát egy merész lépésre.

Egy reggelen a doveri örtoronyból Calaisból jövő gályát pillantának meg, melynek árboczaira a királyi lobogók voltak felvonva. A királynő volt e gályán, ő volt oly merész, hogy a királyi lobogót felvonatta. És a doveri kormányzó, elég tudatlanul, a királyi családot illető üdvövésekkel fogadta az érkezőt. Szegényt, rögtön nyugalomba is helyezték, e menthető, de helyre nem hozható tévedés miatt.

Az első lábnym, melyet Karolina Albi-on partjára kilépve a földön hagyott, igazolta, hogy a nő sejtelmek voltak erősebbek, mint a férfiak böcs mindenttudása.

Ez első lépésre felébredt az a szörny, az a Mob, az a megnevezhetlen úr, a kit a nagyok nem szeretnek ismerni.

Magát a doveri kikötő partját roppant néptömeg lepte el, mely kitörő riadással fogadta a partraszállt királynőt. Innen Bleakheathen át Londonig egész utja egy diadalmenet volt. A városokból száz meg száz kocsikkal jöttek eléje, az ablakokból ünnepies lobogók, szőnyegek lengtek alá s az utak melletti fákra újjongó nép kapaszkodott fel, a hol végig vonult. London közelében egy dandár lovas ifjuság nyargalt ki eléje, benn a városban a boltokat bezárták, az ablakokat kivilágították, s midőn a királyné hintója a Citybe ért, ott kifogták előle a lovakat, maga a nép vitte azt végig a királyi palota és a miniszterek ablakai előtt; hallhatták odabenn jól az országrendítő kiáltást mely a míg „éljent“ rivallt a „politikai mar-

tyrnak, — „pereat“ -ul hangzott a kormányra nézve.

Azon cselszövényben, melylyel a kormány „egy szabad angol nőt“ körülhálózott, az egész büszke angol nemzet érezte magát megsértve s bosszútállt e sérelemért.

Ugyanabban az órában, melyben a királyné hintaja London sorompóin behajtott, késő este, lord Liverpool, a király minisztere letéve a peerek asztalára a rejtelmes „zöld erszényt“ melyben a királynét vádló titkos irományok voltak lepecsételve s felolvastatott a királyi üzenet az alsó és felső házban a királyné perbe fogása végett.

A miniszteri párt titkos bizottmány előtt kívánta a királynét elítéltetni. Az urak háza könnyen beleegyezett; de az alsó házban kemény harcz kezdődött s egy nehéz szó hangzott el, melynek neve: árulás a nemzet jogai ellen.

A nemes Wilberforce azt ajánlá az elkeserült feleknek, hogy békítsék ki a királyt a királynéval és az egész rettegéssel teljes pert semmisítsék meg.

A királyné volt az, a ki az ajánlatot legelőször visszautasítá.

„Nekem ítélet kell, nyilvános ítélet, mely fölment, ha ártatlan vagyok, boszút áll rajtam, ha bűnösnek talál. Tartozom azzal ma-

gamnak, a trónnak, és a mélyen sértett angol nemzetnek.“

És ezzel megkezdődött a per a királyné ellen — a nyilvánosság sorompói előtt.

A legszomorúbb per, mely valaha megnehezíté a bírák lelkiismeretét s felzavarta a köznyugalmat.

Brougham e pernek köszöni hire jobb részét, melyben a királynő védője volt, s Canning népszerűségét az emelte még magasabbra, hogy e pör miatt kilépett a miniszteriumból.

Minő természetű lehetett e nevezetes per? azt jó hallgatással mellőznünk. Hat hétig, míg a tanuvallatások folytak, — *angol hölgy nem vehetett kezébe hírlapot.*

Hanem azért a részvét óriásilag nőtt a királyné iránt; a három királyság minden részéből özönlöttek hozzá a bizalom és részvétteljes feliratok, aláírva a nép ezrei és ezrei által, csupán egy adresszenek tizenöt ezer férjes nő volt aláírva. Másutt anyák vitték felnőtt fiaikat a nyilvánosan kitett felirathoz, hogy neveiket odajegyezzék: „*mikor a királynét meg akarják gyaláznai, akkor minden angol anyát meggyaláznak!*“

Ilyen ár ellen kelle küzdeni a királynak és kormányának.

JÓKAI MÓR.

(Vége következik.)

A MAGYAR IRÓK SEGÉLYEGYLETE.

A magyar írók segélyegyletének, első, alakitó közgyűlésében f. hó 24-én b. Eötvös József az elnöki széket elfoglalá s a gyűlést következő beszéddel nyitá meg:

„Tisztelt gyülekezet!

Azon tényezők között, melyek haladásunkat eszközölték, kétségen kívül a leghatalmasabb: irodalmunk vala, s a nemzet, belátva azt, évek óta annyi lelkesedést s áldozatkészséget tanusított irodalma iránt, minőt Európa legműveltebb népeinél alig találunk. És mégis, ha az irodalomtól az egyes írók helyzetére fordítjuk figyelmünket, be kell vallanunk, miként az irodalmi munka talán sehol sem jutalmaztatik kevésbé, mint épen hazánkban.

Mig az irodalmi pálya más országokban a jólét s vagyonság ösvényeinek tekintetik, s azokat, kik rajta kitűntek, befolyáshoz s méltóságokhoz vezet, addig a magyar íróknak sorsa hasonló a bányászéhoz, ki midőn homloka izzadságában a

mély aknák kincseit felhozza, mindenkit gazdagít, de maga örökre szegény marad.

Jól tudjuk, hogy az nem a nemzet hibája, ha olvasóink száma kisebb mint Francia- vagy Angolországban s ha a polgári méltóságok kiosztása nálunk nem azoktól függ, kik az irodalom iránt érdeklél viseltetnek, azt nem közönösségünk okozta; de a baj azért nem csekélyebb; nincs senki, ki azt fájdalom nélkül ne látná s ne lenne kész áldozatokra, hogy azon segítsen, mint azt az általános részvét, melyet a nemzet egyes legkitűnőbb íróinak családjai iránt tanusított, eléggé mutatja.

De ha legjelesebb íróknak családjáról gondoskodtunk, ne feledjük el, hogy vannak szerényebb érdemek is, melyek kevesebbé ismerve, azért nem érdemlik kevésbé figyelmünket.

Egy remekmű, — ha ott, hol az irodalom parlagon fekszik, remekmű támadhatna, minek a tapasztalás ellentmond — sem nemzeti irodalmat

megalapítani, sem annak határát biztosítani nem elégséges.

Mennyi ismeretlen munkás fáradott ki, míg azon anyagot összegyűjté és kidolgozá, melyből egy nagy tudós végre rendszert épített fel s világhírt szerzett magának.

S mennyi szorgalom, mi jeles tehetségek közremunkálása szükséges csak arra, hogy a tudomány vívmányai, népszerűbb formában terjesztve, a nagy közönség birtokába menjenek át, s az által termékenyekké váljanak; s mégis ki vonhatja kétségbe, hogy a roppant sebesség, melylyel minden eszme napjainkban terjed, s a nagyszerű befolyás, melyet a tudomány az által az életre gyakorol, az időszaki sajtónak s így olyanoknak köszönhető, kik ugyan hírlapok hasábjain névtelenül küzdve eszméik mellett, mint a közvitéz, midőn zászlója alatt elvérzik, még azon gondolatral sem vigasztalhatják magokat, hogy a diadalnál, melyet kivívtak, nevék említettni fog.

A nemzet csak magát tiszteli meg, midőn nagy íróinak szobrokat emel; ha valaki, úgy az, ki hazáját egy nagy művel ajándékozta meg méltó, kartársainak s a jövőnek hálájára; de midőn ezt elismerjük, ne feledjük el, hogy minden nagy mű, csak sokaknak közremunkálása vagy előkészítése által válik lehetségessé, s hogy valamint a mestert megilleti a babér, úgy az egyszerű munkás legalább mindennapi kenyerét kívánhatja meg, s azt várhatja nemzetétől, hogy miután ereje a munka alatt elfogyott, a nyomortól őriztessék meg. S fájdalommal vagyunk kénytelenek elismerni, hogy a magyar író e jelen pillanatban még eziránt sem érezheti biztosítva magát.

Ismertem férfiút, ki életének nagy részét a politikai tudományok egyik leghasznosabb ágának szentelve, a szó legszorosabb értelmében éhen halt meg. Ismertem író, ki különféle munkái által nyelvünk kifejlődése körül elismert érdemeket szerzett magának, s tehetségeinek s lankadatlan szorgalmának daczára inségben végzé életét. Ismertem költőt, kinek művei egykor általános tetzésben részesültek, s mind tiszta formájuk, mind nemes tartalmuknál fogva maradandó beccsel bírnak s kinek gyermekei most egy gyenge nő irodalmi munkássága által tartatnak. — S ha a nemzet nem hallja az egyesek panaszait, ha az elhagyott tudós a nyomor között is megtartva büszkeségét, szenvedéseinek titkát magával vitte sir-

jába, s ha az elszegényedett író halálos ágyán nyomdai javításokkal maga szerezte meg mindennapi kenyerét, s ha az özvegy csak emlékeiben s öntudatában keresi támaszát; azért a nemzet ennyi s ily nemesen elviselt szenvedésektől nem vonhatja meg részvétét.

Ez volt meggyőződésünk, midőn egy írói segélypénztár megalapításának módjáról tanácskoztunk, néhányan először összegyűltünk; ez meggyőződésünket most, midőn az akadályok, melyek működésünket éveig megszakaszták, elhárítván, eddigi törekvéseink eredményét önök kezeibe tesszük le.

Az anyagi eszközök, melyek rendelkezésünkre állnak, aránylag csekélyek.

Pénztárunk alapját társulatunk ideiglenes elnöke gr. Károlyi István tette le, ki azon buzgalommal, melylyel őt minden nemes és hazafiui vállalat élén látjuk, az írói segély-pénztár alapítóinak sorát 10,000 frttal kezdé meg, mely összegnek kamatai már segélyezésekre fordítatnak. — Később egy magát megnevezni nem akaró polgártársunk, a horvát szükölködők javára kisorsolt ezüst készletet, mely 12,000 frtra becsültetett, megnyervén, azt társulatunknak ajándékozta. Ehhez járulnak a pesti takarékpénztár részéről tett 1000 és Weisz Bernát, s Fogarassy János urak által 200 frtos alapítványok, végre azon 1800 frtra menő összeg, mely, midőn az írói segély-pénztár eszméje hírlapok útján először megpendítettett, kisebb adakozásokból összegyűlvén, mert a társulat a felsőbb helyben hagyást nem nyerheté meg, a rendőrség által lefoglaltatott s mint értesülve vagyok, most a helytartótanács elnökségénél, mihelyest e társulat megalakult, átvehető.

Ebből s egyes kisebb adományokból, melyeket pénztári jelentésünk elsorol, áll összes vagyónunk, s tudjuk, hogy az a létező szükségek fedezésére távolról sem elegendő; de tudjuk azt is, hogy törekvéseink sikere ezentul csak a nemzet pártolásától függ s bizodalommal nézünk a jövőnek elébe, mert azon nemzet, mely Kazinczynak száz évi születési napját, mint nemzeti ünnepet ülte meg, mely a magyar akadémiának palotát épít, s minden alkalommal annyi lelkesedést tanúsít irodalma iránt, hiv fog maradni magához akkor is, midőn arra szólittatik fel, hogy az irodalom mezején elaggott férfiakat s családjaikat a nyomortól megoltalmazva, kötelességét teljesítse.

S Z I N H Á Z.

A budai népszínházban előadták a harmadik pályázó művet is, october 9-ikén. Soká várakoztunk, hogy majd a negyedikkel és utolsóval egy füst alatt ismertethessük. Azonban a negyedik pályázó mű nélkül kell ismertetnünk a harmadikat, — inkább a nemzeti színpadon feltűnt

más új művel leszünk bátrak vele egy órában beszélni.

„Lidi“ az 50 aranyos pályázatra előadott harmadik népszínmű. Bár három felvonása van, oly picziny, oly szerény meséjű, hogy csaknem bocsánatot kér színpadi létéért, s kiskorúsága lefegy-

verzi a kritikát. Hibázott, nagyokat hibázott szegény a drámai szabályok ellen; — de hát, uram isten, nem bibáznak-e sokan tudva és akarva ellene? „Lidi“ öntudatlanul, tán feledékenységéből, tán járatlanságból, vagy csupa játékképen van oly gyengén összetoldva, hogy csaknem magától is szerte foszlik. Ámbár tagadják, hogy szabad az író intentióit vizsgálunk, — én nem restellem e fáradságot, s megadom, hogy szerző jámbor intentiókkal fogott egy mese alkotásához, vagy meglehet, csak úgy, tréfából.

Bármí kicsi a mese, két részre válik szemlátomást: Lidinek két kérője van, s mindkettőnek más-más historiája. Az első kérő az első felvonás; a második a második, s csak nem egészen a harmadik, — hogy a végső jelenetben az első kérő nagy véletlenül ismét megjelenjék, s eldöntse mind a „Lidi“-nek nevezett színmű, mind a hasonnevű leány sorsát.

Lidi apja, ki igen becsületes dohánytermesztő valahol Magyarországon, tart egy Marczy nevű kapáslegényt. A fiú szereti Lidit, ez viszonozza, Darnyi gazda (így nevezik Lidi apját), mindezt nem ellenené; mert Marczy derék, munkás fiu. S mindemellett Marczy elbujdosik a gazda marasztása ellenére. Ez elbujdosás okát szerző meg nem magyarázza. Mi ugyan lehetetlennek nem tartunk ily viszonyt és ily esetet; de a költőnek nem az a feladata, hogy kisebb nagyobb mértékben lehetségeseket csak fölhozzon, hanem hogy a lehető, vagy olykor külsőleg tán nem is igen lehető jelenlevőnek, előttünk álló valóságnak mutassa be színről színre festés s nyomról nyomra fejlesztés által. A szín természetessége, a fejlesztés fokról fokra haladása az elhithető. És ha Lidiben ki lenne festve és részletesen, helyes lélektani ismerettel volna fejlesztve e viszony, nemcsak megjárna, hanem szép novellai vagy drámai tárgy lehetne. A legérdeklőbb helyzetek, lelki állapotok drámai jelenetek származhatnának oly viszonyból, melyben nem is a külviszonyok, hanem mintegy a jellemek fatalismusa tenné lehetlenné három embernek tökéletesen egyező vágyait. Épen az lehetne egyszerűs mind legérdekesebb leghatásosabb a műben, a mi egyszersmind felvilágosítna a felől, miért hagyja oda tulajdonkép Marczy kedvesét, s miért nem nyilatkoznak egymásnak.

Marczy elbujdosik, s csak a legnagyobb véletlen hozza vissza épen a mű végére, hogy nőül vehesse Lidit. Elmegy szegény Marczy még az első felvonásban, a nélkül, hogy csak egy érdekes jelenete lett volna, — s a néző nem bánja, ha soha sem látja is többé a jámbort.

Míg Marczy kívül kerüli a házat, azalatt másik dráma foly le a Darnyi családnál. Ő csak megkezdé és bevégzi a művet, mint a kántor az éneket, — a nagyját másoknak engedi által; a Marczy féle szerelmi viszony mintegy csak zárjel, melynek iszkábai közé egyéb van zárva.

Egészen külön dráma, hogy a helység jegy-

zője el akarja venni Lidit, ki kétségkívül akkor se menne ezen vén agglegényhez, ha már Marczyt nem szeretné. A notárius szerelmi viszonya ellen is az a kifogásunk, hogy egy lényeges dolog, melyen az egész intriga épül, nincs világossá tévé, s a nézővel elhithető. A notárius elmegy lánykérőbe Darnyihoz, meg is kéri a lyánt, a nélkül, hogy megnevezné; Darnyi oda is igéri a lyányt, de szintén nem mondja, kit igér oda. Pedig nem egy személyről vala szó. A notárius Lidit kérte meg, Darnyi meg Pannát igérete oda, egy már idősecske hugát, kiben a férjhez menetel vágya egész mániává lett. Csak a darab végén sül ki a tévedés — s ekkor érkezik meg Marczy is, kinek Lidit két kézt odadják.

Van még ezen két rendbeli mesén kívül egy epizód is, melyben a notárius vén gazdasszonyával pörlekedik s az ostoba kisbíróval párbeszédet folytat; de mindez nagyon elmaradhatna, a nélkül, hogy a cselekvény csonkulást szenvedne.

Az alakok közül még legjobban sikerültek épen azok melyek e mellékes epizódban fordulnak elő: a gazdasszony és a kisbíró; de csak aránylag mondjuk sikerültebbeknek; mert valami jellembe-vágóbb, erőteljesebb vonást ez alakokon sem látunk. Nem jellemek, csak nagyában és külsőleg körvonalozott alakok. Ugyanez áll a jegyzőre és annál inkább a többi személyre nézve. Egy-egy drámában, sőt elbeszélésben is merő haszontalan alak az olyan, mely az emberi érzések, jellem és általán az emberi természet valami lényegesebb oldalát nem tünteti fel. Ezek rajza szokta az embert meglepni, ez ragadja meg a képzeletet, ez kelti fel az érzelmeket, minden egyéb csak közhely és nem költészet. Mind az illusiót csak az okozza, mind a drámai hatást csak az teszi meg, a mi az emberi természetet ujnak látszó, s még is természetes oldalról tudja felmutatni.

A személyek a nép emberei; egy-egy a nép életéből vett hű vonás, egy-egy kifejezés fordul elő itt-ott, mi arra mutat, hogy szerző előtt nem merőben ismeretlen azon élet; de igen sok oly kifejezést hallánk magán és párbeszédben, mi nemcsak a nép fogalma körén túl esik, hanem még nem is magyaros; — több helyen oly germanismusokat hallánk e tősgyökeres magyaroktól, mintha Pesten jártak volna iskolába.

Nem kívánjuk, hogy színpadon minden ember szóról szóra úgy beszéljen, mint az életben; mert akkor nincs költői nyelv; de baj az, ha a színmű nyelvénél az életbeli költőibb. Már pedig ez esetben tán ezt állithatjuk. A magyar nép nyelve általán véve erőteljesebb, a gondolatot megtestesítőbb, mint a minőnek e színmű nagy részében tapasztaltuk.

A műben se jellemek, se cselekvény — s ha még is valami kevéssel türethetőbb a két előbbi versenytársnál, ő nem tehet róla.

Elmondtuk közelebbről, hogy a népszínmű legjobban tenné, ha a vigjáték formához közeled-

nék; ez uttal csak annyit teszünk hozzá, hogy mint költői, még pedig színpadon előadandó műtől megköveteli a néző, hogy egészen drámai legyen: oly alakokkal, melyek az emberi természet tükrözik vissza s cselekvénnyel, melyben ez alakok cselekvőleg jellemzik magukat és foglalják el képzeletünket. A népszínmű legyen drámai mű, — ez a legszerényebb kívánat.

Ha már a népszínműtől is ez az első követelés, mennyivel inkább oly műtől, mely tiszta drámának van keresztelve? — Már pedig *drámának* nevezik azon „Csák“-ot, mely nov. 18-ikán először adatott elő. Igaz, hogy *történeti* dráma, de előbbi melléknevét szándékosan mellőzzük, mert lenne több kifogásunk erre nézve is, de röviden akarván szólani, a költői szabadság hadd maradjon meg a maga minél szélesebb korlátai között.

Hogy „Csák“-ot P. Szathmáry Károly miért nem tragoediának dolgozta fel, szintén oly kevésbé kérdezzük, mint azt, mi szükség volt épen öt felvonásra osztani? Elég annyit megjegyeznünk, hogy a mű nem is olyan forma, mint a tragoedia, kivéve, hogy Csák a végén meghal, lerángatván a csatában kapott sebéből a zsebkendőt. Egész alkata, menete, hangja sokkal inkább hasonlít az udvari cselszövényekbe bonyolított színművekhez, melyeknek a „Czárnö“-ben, a „Navarrai királynő regéiben, s a „Pohár viz“-ben találjuk példányképeit. Sem szomorú, sem vígjátékok az elősoroltak; de még is vígjátékok neve alatt ismeretesek. „Csák“ bár szomorújátéknak nevezetik, a nevezett fajta vígjátékok mintájára készült. A női és férfi diplomácia foly ebben is, — csak-hogy ama vígjátékokban sokkal inkább érezzük, hogy nagy dolgok forognak koczán, s élet-halálra foly a harez, mint „Csák“ kényelmes s nem nagy tüzzel folytatott párbeszédeiben.

Szathmáry művében annyi a kulcslyukon keresztül kilesett párbeszéd, a véletlen betoppanás, rejtett ajtó, hogy Scribe és id. Dumas sem használja annyiszor egyazon színműben. S hogyan van, hogy mindezen véletlenség senkit sem döbbsentett meg, s hogy a közönségben nem állt el a lélekzet e varázslatokra? Mint a francia négyesben öt *figurán* keresztül látjuk a leventéket és dámákat szembe menni, meg-meg hátrálni bonyolodott chassé-croiséet csinálni, s nem mondhatjuk, hogy épen érdektelen látvány; de azt sem, hogy hatásos, — pedig a fennevezett francia írók ily drámai-contre-danceai hatásosak és nagy mértékben érdeklők, helylyel közzel erősen megragadják a nézőt.

Oka az, hogy ez utóbbiak élesen jellemzett alakokat léptetnek fel, kiknek határozott szándékuk, életcéljuk van, s egész lélekkel beszélnek és

cselekszenek, mintha nem volna az egész csupa mese és költemény. Aztán cselszövényeik is ehhez képest sokkal jobban utánozzák a valódi udvari cselszövényeket, melyek a viszonyok és emberek természetére épített helyes számítással vitetnek, szóval elhiteik velünk, hogy valódi diplomaták, kik legtöbbet lélektani combinációkkal visznek ki. Ezen határozott célú, s nem csak elhitehető, hanem helyességök által meglepő számításuk, az alakoknak erőteljes festése mellett, okozza, hogy ama intrígás művekben a váratlan megjelenések annyira meglepnek; mert senki sem azt tartja érdekesnek, hogyan juthatott oda épen akkor a váratlan egyén, hanem azon jelenet, mely két egyaránt érdeklő, s tán szemben álló egyén közt fog lefolyni. Mit érne, hogy Don Caesar de Bazan a kéményen cseppen be egy házba, s ott vendégséget üt a más borából, ha előre nem tudnók, hogy a házi gazdához való viszonya, s a kettő jellemének ellentéte igen hatásos drámai párbeszédre vezet okvetetlenül. A közönség várakozása már előre föl van csigázva. Ellenben ha a „Csák“-ban előforduló Ágnes özvegy királynő, az intrígáns személy, a fellegekéből cseppenne is a hős és Erzsébet király lány közé, vagy magyar karton ruha helyett koldusi rongyokban jelenne is meg, nem gerjesztene nagyobb érdeklődést, mint a melyet örökös sikeretlen lótás-futása gerjesztett.

Az egész mű szövevényének egyes részei, átmenetei oly kevésbé vannak kiemelve, hogy a néző sem azt nem látja világosan, ki mit akar, sem azt, hogy a személyek fáradozásainak mi az eredménye. A jellemek nincsenek sem szándékaikra, sem lelkületökre és érzelmeikre nézve oly határozottan feltüntetve, hogy mélyen érdekelhetnének, sem a cselekvény, épen ebből folyólag, nem foglal magában érdeklő jeleneteket.

Korántsem akarom dicsérni, sőt mentegetni sem a véletlenségekkel telt drámákat; — mert a váratlan meglepések a valódi drámai hatás helyett gyakran csak a figyelmet tartják feszültségben. — Csak azon következtetést akarom vonni, hogy még az intrigákra épített színművek sem mellőzhetik büntetlenül a valódi drámai elemeket: erőteljes jellemzés s cselekvény nélkül nincs semmi névvel nevezendő dráma.

„Csák“ szerzője, ki eddig regény és beszély írással foglalkozott, meg lehet nem vette észre, mennyivel egyszerűbbnek kell lenni a legbonyolultabb drámának is, mint a regénynek; mennyivel határozottabb s kevés ugyan, de annál erőteljesebb vonásokkal kell a drámában jellemezni, mint eddig szokása volt, s mennyire nem tűr a dráma semminemű szószaporitást.

SALAMON FERENCZ.

VEGYES.

— A magyar akadémiában közelebb (nov. 25.) a nyelvtudományi osztály tartotta ülését, mely utóbb összes üléssé változott. *Hunfalvy* Pál r. tag e cím alatt: „finn olvasókönyv és a finn népköltészet“ előre bocsátva, hogy az akadémia által ő van megbízva egy finn crestomathia készítésével, mely 3 kötetre tervezett munkának első kötete már kész, — előadá a vezér elveket, melyek őt e munka összealkotásában irányozták, különösen azon törekvésért emelvén ki, hogy a munka ne csupán nyelvgyakorló könyv, hanem egyszersmind a finn népet, ennek történetét, irodalmát stb. ismerető is legyen. Terjedelmes rész van szentelve kivált a finn népköltészetnek. Egy szakasz szól a finn népköltészetéről általában, másik a Kalevala eposz eredetéről stb., harmadik a Kalevala tizenegy első runóját hozza, s az utóbbiakból is néhányat; negyedik szól a finn népdalokról különösen; végre az ötödik néhány finn dalt közöl. Ez után felolvastá Lönrott értekezését a finn népköltészetéről. — *Fogarassy* János r. tag a birtokos é meg a sajátító és tulajdonító nek ragjaink viszonyát fejtegette. A titoknok jelenté, hogy a nagy szótár első füzeté (20 iv) a nagy gyűlésre meg fog jelenni, s a jövő év folytán 100 ivet van remény kinyomtatni. — Továbbá olvasta egy bizottmány jelentését, mely szerint Merényi László népmese-gyűjtése az akadémia pártolásába ajánlatik, mi is elfogadtattott. — Ekkor az ülés összessé változván, a titoknok előadá a közgyűlésnek egy bizottmány által megállapított programját; *Hunfalvy* János pedig indítványt tón a külföldi intézetek számára küldendő cserepéldányok pontosabb kezelése iránt, mi határozatba is ment.

— Megjelent a Budapesti Szemle XLI füzete (vagyis a tizenharmadik kötet első füzeté) igen becses tartalommal. Nem régiben hívtuk föl közönségünk figyelmét e nagy jelességű folyóíratra, most csak röviden említjük meg, hogy az ötödik évfolyam is megindult, s előfizethetni rá 10 fttal egész, 6 fttal fél esztendőre.

— A magyar írók segély egyletének bizottmánya hétfőn (25.) ülést tartván, elhatározta, mind az alapító és rendes tagok szaporítását munkába venni mind az egylet pénztárát mellék jövedelmek által gyarapítani. E célból küldöttséget nevezett ki egy sorsjáték tervének kidolgozására, másikat hangversenyek, szavalati akademiák stb. e. f. rendezésére, harmadikat egy album tervezésére. Titkárul ideiglen *Pompéry* János, pénztárnokul

Szathmáry Lajos urak kérettek fel, kik azt hazafiúi áldozatkészséggel, ingyen el is vállalták.

— A lapok egymás után közlik *Sárosy* Gyula rövid életrajzát. Az életére vonatkozó egyes adatok, úgy látszik, híven vannak följegyezve. De nem hagyhatjuk szó nélkül, hogy a legutóbbi időben kiadott munkáiból csak az „*En albumom*“ említetik, holott pár évvel az előtt *önálló versgyűjtemléke* is jelent meg: *Sárosy* Gyula költeményei. Lehet, hogy „az időviszonyoknál fogva számos kiadatlan költeménye csak írásban forog a közönség kezén“ de a mi kiadható volt, úgy hiszszük bennfoglaltatik ama gyűjteményben, s ezt a napi sajtónak még sem kellene ignorálni annyira, hogy meg se említse senki. Egyszersmind óhajtandó, hogy valaki teljesebb életrajzát dolgozná ki elhunyt jelesünknek, mielőtt elhalványul az élők emlékezete s az adatok elkallódnak.

— *Jókai* Mór és neje *Laborfalvi Róza* f. hó 22-én temették el egyetlen *Róza* leányukat. Az irodalom és színművészet első rangú jeleseinek e családi gyásza barátaik és tisztelőik nagy seregét gyűjté össze az elhunytnek koporsójához, s a részvét, mely mindenki keblét meghatott, minden arcon olvasható volt.

— Megjelent „*Cicero* összes leveleinek“ első kötete, fordította *Fábián* Gábor. A Kisfaludy-társaság pártolásával megjelenő munka összesen hat kötet lesz, s valódi hódítás irodalmunk részére. *Fábián* nyelvét mind egyéb munkáiból, mind főleg a világhírű *Tocqueville* derék fordításából sokkal jobban ismeri a magyar közönség, hogysem újabb ajánlgatást tartanánk szükségesnek.

— *Schédy* Sándor, mint szerkesztő tulajdonos, „*Gyógyszerészeti hetilap*“ előrajzát közli. Tehát ismét egy szaklap, mely valódi szükségét pótol. — Nem szükség rá bővebben figyelmeztetnünk a magyar gyógyszerész osztályt, mely, mint tapasztalásból tudjuk, különben is mindig ott van, hol az irodalom pártolása forog szóban.

— A „*Házi kincstár*“ (Protestáns családi lap, szerkeszti *Ballagi* M.) közelebbi (23, 24.) számaiban egy igen jól írott gyermek beszély van, e címmel: „Egy kopott naplóból“ — a mi irodalmunkban nincs oly bőviben, hogy ne legyen érdemes figyelmeztetni rá az anyákat s nevelőket.

— Megjelent a Rózszaági szerkesztette „*Gombostű*“ divatlap mutatványszáma, csinos (elegans) külsővel, érdekes tartalommal.

UJ KÖNYVEK *).

III. NAPOLEON francia császár ÉLETTÖRTÉNETE annak trónra lépteig. A nép számára írta Mészáros Károly. Ára 20 kr. (Telegdi, Debreczen.)

Bonaparte NAPOLEON Lajos titkos EMLÉKIRATAI. Az eredeti kiadás után fordítva. Kilenczedik füzet. Ára 80 kr. (Telegdi, Debreczen.)

FÖLDÜNK s néhány nevezetesebb ásvány TERMÉSZET-RAJZA. Készítette Csécsi Imre. 3-ik javított kiadás. Ára 60 kr. (Telegdi, Debreczen.)

CICERO ÖSSZES LEVELEI időrendes sorozatban. Fordította s magyarázó jegyzetekkel, mutatókkal ellátva

kiadta Fábán Gábor, a magyar t. akadémia rendes tagja. *A Kisfaludy-társaság pártolása mellett.* Első kötet. Ára 1 kötetnek 2 ft. (Emich, Pest.)

A MAGYAR NEMZET TÖRTÉNETEI, rövid kivonatban. Algyemnasiumi kézikönyvül írta Ladányi Gedeon, tanár. II-ik kiadás. Ára 60 kr. (Telegdi, Debreczen.)

A KÖZÉPKOR TÖRTÉNETEI. Iskolai kézikönyvül írta Ladányi Gedeon, tanár. Ára 84 kr. (Telegdi, Debreczen, 1862.)

TARTALOM.

Kazinczy nyelvújítása. *Imre S.* — Eredeti népmesék. — Történeti új görög népdalok. *Télly J.* — Késő számvetés. *Zilahy K.* — Egy szegény asszony története. *Jókai.* — A magyar írók segélyegylete. — Színház. — Vegyes. — Uj könyvek.

*) Hogy ez állandó rovatot minél teljesebbé tehessek, kéreknek a t. kiadó, illetőleg szerző urak, hogy az újonnan megjelenő művekből egy-egy példányt, vagy legalább annak egész címét, hozzánk beküldeni sziveskedjenek. *A szerkesztőség.*

Előfizetési felhívás

A SZÉPIRODALMI FIGYELŐ

aesthetikai, kritikai és szépirodalmi hetilapra.

A SZÉPIRODALMI FIGYELŐ első éve october végével lefolyt.

Nem szükség mondanunk, mennyi akadálylyal kellett küzdenie fenállása első évében: részint, mivel a közönség osztatlan figyelmét a haza nagy érdekei vették igénybe; részint, mert a kedélyek általános hullámzása az irodalmi csöndesebb munkásságra is ernyesztőleg hatott.

Mindamellettt igyekeztünk megoldani feladatunkat. Mennyire sikerült ez: olvasóinkra bizzuk megítélni. Elöttük a lap egy évi folyama erős és gyöngye oldalaival; ám forgassák végig s ítéljenek: lehetett volna-e az adott körülmények közt e nemben valami sokkal jobbat állítani elő.

Szándékunk volt előfizetési határidőnket összegegyeztetni a naptári évvel, s e czél-

ból december végeig is fogadtunk el előfizetést. De bővebb megfontolás után beláttuk, hogy e változtatás nem czélszerű. Lapunk mind alakjára, mind tartalmára nézve alkalmas, hogy év végén beköttek; s azon t. előfizetőinket, kik mult évi novembertől jelen october végeig járatták, ha tovább nem kívánnák is, nem foszthatnók meg címlap-tól és tartalomjegyzéktől. Már pedig ha ezeket adunk most octoberben s így bezárjuk ez évi folyamot: nem adhatunk decemberben ismét. A kötetek disztelen egyformátlansága is ellene mond ama változtatásnak. Ennélfogva tisztelettel fölkérjük azon t. cz. előfizetőinket, kik december végeig küldték be a pénzt, hogy előfizetésüket félév-re kiterjeszteni méltóztassanak.

Ezek szerint az előfizetés rendje így áll:

Helyben házhoz, vidékre postai küldéssel:

Egész évre (nov. 1861—oct. 1862) . . . 10 ft. a. é.

Fél évre (nov. 1861—apr. 1862) 5 „ „

Az előfizetési pénz a „Szépirodalmi Figyelő“ kiadó hivatalába (Egyetem-utca 4. sz.) küldendő be.

Pest, oct. 23. 1861.

Heckenast Gusztáv

kiadó.

Arany János

szerkesztő tulajdonos.

Arany János, felelős szerkesztő és laptulajdonos.

Kiadó: Heckenast Gusztáv.